

**ИЗПОЛЗВАНЕ НА СОРТОВЕ И ЛИНИИ ОРИЗ,
УСПЕШНО ОТГЛЕЖДАНИ В БЪЛГАРИЯ
КАТО ДИФЕРЕНЦИАТОРИ ЗА ИДЕНТИФИКАЦИОННА
ХАРАКТЕРИСТИКА ПО UPOV. II. КЛАСЧЕТА И МЕТЛИЦА**

Павлина Мурзова¹, Невена Ганушева¹, Николай Велков²

¹Аграрен университет – Пловдив

² Институт по зеленчукови култури “Марица”– Пловдив

Резюме

Мурзова, П., Н. Ганушева, Н. Велков, 2004. Използване на сортове и линии ориз, успешно отглеждани в България като диференциатори за идентификационна характеристика по UPOV. II Класчета и метлица.

Посочват се сортове/линии ориз успешно отглеждани в България като еталони при определяне на специфични генотипни особености на класчетата и метлицата по UPOV. Авторите и Института по растителни генетични ресурси (ИРГР) в гр.Садово могат да ги предоставят за използване като диференциатори при идентифициране на нови сортове ориз.

Ключови думи: Ориз, Диференциатор, Идентифициране, Сортове, Линии

Abstract

Murzova P. & N.Ganusheva, N. Velkov, 2004. Use of rice cultivars and lines, successfully grown in Bulgaria, as differentiators in making identification characteristics according to UPOV. II. Spikelets and panicles.

Rice cultivars and lines, normally grown in Bulgaria, are shown as standards in rating genotype-specific characters of spikelets and panicles according to UPOV. The authors and the Institute of Plant Genetic Resources in Sadovo is assigned to store these accessions with a view of their using as differentiators in identifying new rice cultivars.

Key words: Rice, Differentiator, Identification, Cultivars, Lines

УВОД

При голяма част от културните растения са изготвени и приети международни методики за описание на генетични ресурси. Принципно тези методики се свеждат до визуална балова оценка за всеки идентификационен признак в неговите разнообразни форми на проявление, а за избягване на груби субективни грешки при балова оценка се използват сортове за еталони. На съвременния етап се счита,

че това е технически по-опростен и достатъчно достъпен начин за набиране на база данни за растителни материали и тяхната електронна обработка. Най-точно сортовете могат да бъдат разпознати и съответно интелектуално защитени чрез идентификация на специфичната им ДНК или на резервните протеини.

На базата на проучвания от Chang & Bardenas (1965) първата и най-подробна методика за цялостна морфологична и сортова характеристика на оризови растения разработват в Международен научен институт по ориза (IRRI) в Манила – Филипините. През 1970 г., по изготвен дескриптор за ориза, този институт публикува в каталог подробни данни за световната колекция от сортове и селектирани линии ориз (IRRI, 1970).

При вписване на нови сортове в националната сортова листа на Р.България се изисква те да имат подробно описание за различимост, хомогенност и стабилност (PXC) по UPOV (Съюз за защита на новите сортове растения).

При описание на наши нови кандидат-сортове ориз се натъкнахме на трудности, свеждащи се до невъзможност да използваме за еталони посочените в международната методика сортове ориз, тъй като повечето от тях не могат да бъдат отглеждани в България.

С настоящото проучване си поставихме за цел да извършим подробни наблюдения на отглеждани при нас форми ориз в колекция и посочим най-перспективните от тях в качеството си на диференциатори (еталони) по основните признаци, заложили в методиката за PXC.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Полските експерименти изведохме през 2001 и 2002 г. в оризови парцели на Института по зеленчукови култури “Марица” - гр. Пловдив. Наблюденията проведохме върху работна колекция от 57 генотипи от български и чуждестранни сортове и наши селектирани линии ориз.

Проучването изведохме по предоставената ни от Изпълнителната агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол (ИАСАС) методика за PXC по UPOV, свеждаща се до балова оценка по отделните признаци, съобразно 10-степенна скала на EUCARPIA по Фикос.

Сортове/линии, които получат по определен признак две или повече различни кодови оценки, не се препоръчват за еталони.

За еталони сме посочили тези сортове/линии, които могат да се използват за такива по повече признаци и са получили твърда кодова оценка по съответния показател.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Обобщените резултати от извършените двугодишни наблюдения са представени в таблици 1 и 2 по особености на класчетата (7 признака с общ брой на кодовете 35) и по метлиците (съответно по 4 признака с общо 18 кодови оценки).

Разнообразието в наблюдаваните сортове и линии ориз се изразяваше не само във фенотипни особености, но и в темповете на растеж и развитие. Проявлението на всеки признак при колекциониранияте сортове и линии се отчиташе ежедневно при встъпване на растенията в съответната фаза от развитието.

Отчитането на различията в оцветяването и мъхнатостта на цветните плевни,

както и специфичния цвят на близалцето (табл.1) се извърши съгласно методиката от фаза “цъфтеж” до восъчна и пълна зрялост. В таблицата посочваме според нас като най-подходящи за еталони тези сортове/линии ориз, които могат да се използват за такива по повече признаци. Въпреки разнообразния генотип и произход на колекционираниите форми, не констатирахме подходящи диференциатори по 17 кода.

Таблица 1. Сортове/линии ориз диференциатори по особености на класчето и цветчето

Признаци	Стадий ⁽¹⁾	Код	Описание	Примерни сортове
Цветна плева:	65	1	липсва или мн.слабо	Краснодар 424
антоцианово	среда на	3	слабо	-
оцветяване	цъфтежа	5	средно	-
на ръбчето		7	силно	-
		9	много силно	-
Цветна плева:	65	1	липсва или мн.слабо	Краснодар 424
антоцианово		3	слабо	Л21, Л22, Л23
оцветяване в		5	средно	-
зоната под		7	силно	-
върха		9	много силно	-
Цветна плева:	65	1	липсва или мн.слабо	Краснодар 424
антоцианово		3	слабо	-
оцветяване на		5	средно	-
върха		7	силно	Нора
		9	много силно	-
Цветче:	65	1	бяло	Краснодар 424
цвят на		3	бледозелено	-
близалцето		5	жълто	Павловский
		7	св. виолетово	-
		9	виолетово	Л21, Л22, Л23
Класче:	60-80	1	няма или мн.слабо	Краснадяр 424, Жана
мъхнатост на	цъфтеж	3	слабо	Спальчик, Пеги, Л35
цветната	-	5	средно	Богдан, Л21, Л22, Л23
плева	восъчна	7	силно	Гити, Л14, Л17, Л25, Л26
	зрялост	9	много силно	-
Класче:	60-80	1	много къси	Краснодар 424, Жана,
дължина на		3	къси	Спальчик, Богдан, Л12,
власинките на		5	средни	Л14, Л20, Л21, Л22
цветната		7	дълги	Гити
плева		9	много дълги	-
Класче:	80-90	1	бял	-
цвят на върха	восъчна	2	жълтеникав	Краснодар 424
на цветната	- пълна	3	кафяв	Л22, Л23
плева	зрялост	4	червен	-
		5	виолетов	Л21
		6	черен	-

След фаза “цъфтеж” и образуване на кариопса до фаза “пълна зрялост” се наблюдаваха различията по размер на метлиците, извиване на централната ос и

**Използване на сортове и линии ориз, успешно отглеждани в България
като диференциатори за идентификационна характеристика по UPOV.
II. Класчета и метлица**

осилестост (табл.2). Преобладаващата част от посочените за еталони по тези признаци сортове и линии ориз срещаме като еталони и в табл.1, както и по особености на листата и стъблата (Мурзова, 2002).

Таблица 2. Сортове/линии ориз диференциатори по особености на метлицата

Признаци	Стадий ⁽¹⁾	Код	Описание	Примерни сортове
Метлица: дължина	72	3	къса	Спальчик, Л20, Л25,
	воднист	5	средна	Пеги, Л17, Л21, Л28,
	кариопс	7	дълга	Кранодар 424, Жана, Л35
Метлица: извиване на централната ос	90	1	няма или много слабо	-
		3	слабо	Гити
		5	средно	Л9, Л16, Л25
		7	силно	Богдан, Л11, Л 35
Метлица: дължина на най-дългите осили	90	1	няма или много къси	Наутико, Пеги
		3	къси	Спальчик
		5	средни	-
		7	дълги	-
Метлица: разпреде- ние на осилите	90	1	само на върха	Славянец
		2	върху горната четвърт	Спальчик
		3	върху горната половина	Регул
		4	върху връхните две трети	-
		5	върху цялата дължина	Нафант

ИЗВОДИ

Предлагаме на вниманието на специалисти, занимаващи се със селекция, сортоподдържане и сортоизпитване на оризовата култура, този набор от 12 сорта и 16 линии ориз, поддържани в колекция за използване като еталони при описание на нови сортове по особености на класчетата и метлиците. Разполагаме със семена и сме предоставили за дългосрочно съхранение в генбанката на Института по растителни генетични ресурси (ИРГР) - гр. Садово селектираните от нас материали.

ЛИТЕРАТУРА

- Павлина Мурзова, 2002.** Използване на сортове и линии ориз успешно отглеждани в България като диференциатори и идентификационна характеристика по UPOV. I Лист и стъбло. Аграрен университет – Пловдив, 100 години от рождението на acad. П. Попов, Юбилейна научна конференция, Научни трудове, том XLVII, кн. 1.
- Chang T.T. & E.A.Bardenas, 1965.** The morphology and varietal characteristics of the rice plant. IRRI Tech. Bull. 4 – 40 p.
- IRRI (International Rice Research Institute), 1970.** Catalog of rice cultivars and breeding lines (*Oryza sativa* L.) in the world collection of the IRRI. Los Bacos, Philippines, 281 p.